1900
Umírá Friedrich Nietzsche, jenž ve svém díle *Tak pravil Zarathustra* napsal, že **Bůh je mrtev.**

1906
Albert Einstein předkládá svou **teorii relativity.**

1907
Edmund Husserl publikuje spis *Idea fenomenologie.*

1908
Henry Ford vytváří svůj **model T,** první masově vyráběný vůz na světě.

1910–13
Bertrand Russell a **Alfred North Whitehead** vydávají *Principia mathematica,* jež filozofům ukazují novou, analytickou cestu.

1914–18
První světová válka vede ke zhroucení Ruska, Německa, Rakousko-Uherska a Osmanské říše.

1917
Říjnová revoluce v Rusku vede k vytvoření **Sovětského svazu.**

1921
Ludwig Wittgenstein uveřejňuje svůj *Tractatus Logico-Philosophicus*

Na sklonku 19. století filozofie opět jednou dospěla k bodu obratu. Věda, a zejména evoluční teorie Charlese Darwina (1859), zpochybnila představu, že svět je výtvorem Boha a lidstvo vrcholem jeho tvůrčího génia. Morální a politická filozofie se zcela soustředila na člověka a Karl Marx prohlásil, že náboženství je „opiem lidu". Friedrich Nietzsche byl ve stopách Arthura Schopenhauera přesvědčen, že západní filozofie se svými kořeny v řecké a židovsko-křesťanské tradici je špatně vybavena pro to, aby vysvětlila moderní pohled na svět. Neměly-li staré hodnoty a tradice již co říct, bylo třeba nalézt radikálně nový přístup k odkrývání smyslu života. Nietzsche tak stanovil program pro velkou část filozofie dvacátého století.

Nová analytická tradice

Tradiční témata filozofie – například otázka po povaze skutečnosti – byla do jisté míry zodpovězena vědou v raném 20. století. Teorie Alberta Einsteina nabídly nové vysvětlení povahy vesmíru a psychoanalytické teorie Sigmunda Freuda poskytly lidem radikálně nové nahlédnutí do struktur a fungování duševního života.

Filozofové zaměřili svou pozornost na otázky morální a politické filozofie nebo na abstraktnější otázky logiky a filozofie jazyka jako samostatného oboru akademického bádání. Cestu tomuto hnutí logické analýzy – později známému jako analytická filozofie – připravilo dílo Gottloba Fregeho, jenž spojil logiku s matematikou. Jeho myšlenky byly nadšeně přijaty britským filozofem a matematikem Bertrandem Russellem.

Russell uplatnil principy logiky, jež vymezil Frege, při důkladné analýze matematiky v díle *Principia mathematica*, které napsal společně s Alfredem Northem Whiteheadem, a poté – krokem, jenž zrevolucionizoval filozofické myšlení – aplikoval tytéž principy na jazyk. Analytická filozofie jazyka se stala významným tématem britské filozofie 20. století.

Jeden z Russellových žáků, Ludwig Wittgenstein, rozvinul Russellovo dílo o logice a jazyku, ale podal také klíčové příspěvky v oblastech tak rozdílných jako vnímání, etika a estetika a stal se

1922

Josif Vissarionovič Stalin se stává v Rusku generálním tajemníkem komunistické strany.

1923

Psychoanalytik **Sigmund Freud** publikuje *Já a Ono.*

1927

Martin Heidegger uveřejňuje *Bytí a čas.*

1929

Krize na Wall Street vede ke globální ekonomické depresi.

1934

Karl Popper uveřejňuje *Logiku vědeckého bádání* a kritizuje představu, že věda vždy postupuje od opakujícího se pozorování k teoriím.

1939–45

Druhá světová válka, nejstrašlivější válka v dějinách, si vyžádala více než 60 milionů lidských životů.

1943

Jean-Paul Sartre se po uveřejnění svého existenciálního díla *Bytí a nicota* stává jedním z nejvýznamnějších evropských filozofů.

1949

Komunisté pod vedením Mao Ce-tunga vyhlašují **Čínskou lidovou republiku.**

jedním z největších myslitelů 20. století. Jiný, o něco mladší vídeňský filozof, Karl Popper, čerpal podněty u Alberta Einsteina a upevnil spojení mezi vědeckým myšlením a filozofií.

Němečtí filozofové reagovali mezitím na výzvu kladenou Nietzschovými myšlenkami filozofií založenou na zkušenosti individua ve světě bez Boha, jíž se stal existencialismus. Husserlova fenomenologie – studium zkušenosti – položila základy, které dále rozvinul Martin Heidegger, silně ovlivněný také dánským myslitelem Sørenem Kierkegaardem. Heideggerovo dílo, vytvořené ve dvacátých a třicátých letech 20. století, bylo v polovině století ve značné míře odmítáno pro Heideggerovy kontakty s nacistickou stranou během druhé světové války. Heideggerova díla však měla zásadní význam pro vývoj existencialismu a důležitá byla i pro kulturu pozdního 20. století.

Války a revoluce

Filozofie byla stejně jako jakákoli jiná kulturní aktivita ovlivněna mohutnými politickými zvraty ve 20. století. Sama však také přispívala k ideologiím, jež utvářely moderní svět. Revoluce, z níž ve dvacátých letech 20. století vzešel Sovětský svaz, měla své kořeny v marxismu, politické filozofii 19. století. Tato teorie se globálně rozšířila více než jakékoli velké náboženství. Přibližně do roku 1982 ovládala politiku Komunistické strany Číny a nahradila tradiční filozofie v celé Asii. Evropské liberální demokracie byly ve třicátých letech 20. století ohroženy nebo přivedeny k pádu fašismem, který donutil mnoho myslitelů uprchnout do Británie nebo do Spojených států. V reakci na útisk, jemuž byli v totalitních režimech vystaveni, obraceli filozofové pozornost k levicové nebo liberální politice. Morální filozofie ve druhé polovině 20. století byla výrazně poznamenána druhou světovou válkou a po ní následující studenou válkou.

Ve Francii učinili existencialismus módním hnutím Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir a Albert Camus, vesměs spisovatelé. Tento trend odpovídal francouzskému pohledu na filozofii jako na součást bytostně literární kultury a měl také velký význam pro směr, jímž se kontinentální filozofie vydala v posledních desetiletích 20. století. ■